

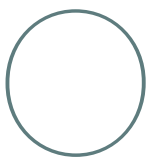
BONUS

TOPIC

Beoordeling van lesgeven volgens de alo's: verschillen en overeenkomsten

De kwaliteit van de leraar bepaalt voor een groot deel de kwaliteit van het onderwijs (OECD, 2005). Leraren LO worden in ons land opgeleid aan de bacheloropleidingen van zes verschillende alo's. Aan het einde van die opleidingen krijgen de studenten allemaal hetzelfde diploma: leraar LO van de eerste graad. Er is dan ook een landelijk beroepsprofiel (2017) en een landelijk opleidingsprofiel (2018), waarvan binnen afzienbare tijd nieuwe versies zullen verschijnen. Dankzij dit gezamenlijke opleidingsprofiel zouden de verschillende alo's ongeveer hetzelfde moeten denken over het kwalitatief goed bewegingsonderwijs. Maar is dat ook zo? | Lars Borghouts, Jeroen Koekoek,

Pim Koolwijk, Mark Jan Mulder, Bas Oosterink en Mathieu Voorthuizen

Om een idee te krijgen hoe de alo's van de Hogeschool van Amsterdam, HAN Arnhem en Nijmegen, Fontys Hogeschool Eindhoven, Haagse Hogeschool, Hanzehogeschool

Groningen en Hogeschool Windesheim in Zwolle tegen goed bewegingsonderwijs aankijken, is het interessant om de beoordelingscriteria te vergelijken die zij hanteren voor studenten tijdens de vierdejaars eindstage. Of zoals dat tegenwoordig meestal genoemd wordt, het werkplekleren. Daaraan zou je immers kunnen zien wat 'goed lesgeven' volgens de verschillende alo's inhoudt. Om die vergelijking goed te kunnen maken, is het handig om eerst te kijken naar bestaande kaders. Het huidige landelijke opleidingsprofiel LO (2017) is afgeleid van landelijke bekwaamheidseisen voor leraren en onderscheidt drie bekwaamheden voor de leraar: pedagogisch, vakdidactisch en vakinhoudelijk. Deze bekwaamheden dekken samen, ietwat gesimplificeerd gezegd, de lesgeefkwaliteit. Recent

zijn veel lerarenopleidingen echter gaan spreken over 'leeruitkomsten' in plaats van bekwaamheden. Naast pedagogische, vakdidactische en vakinhoudelijke leeruitkomsten, worden landelijk voor leraren nog twee leeruitkomstgebieden onderscheiden: onderzoekend handelen en professionele identiteit (10 voor de leraar, 2023). Naar verwachting zullen deze ook in enige vorm terugkomen in het nieuwe beroepsprofiel LO dat binnenkort verschijnt en het daarvan af te leiden opleidingsprofiel. Het is te verwachten dat in de beoordelingscriteria van de verschillende alo's deze leeruitkomstgebieden ook te herkennen zijn. Het leeruitkomstgebied 'Onderzoekend vermogen' valt buiten het bereik van dit artikel. Veel alo's beoordelen dat apart van de 'stagebeoordeling' en de vergelijking ervan zou een zelfstandig artikel vergen.

In tabel 1 staat om te beginnen kort beschreven met wat voor beoordelingsinstrument de alo's de studenten beoordelen tijdens werkplekleren. Drie van de zes alo's

gebruiken daarvoor een rubric. Elke alo gebruikt weer een andere beoordelingsschaal om de criteria in hun beoordelingsinstrument te scoren, bijvoorbeeld onvoldoende/voldoende/goed of 1 tot en met 5. Wel komt er in de meeste gevallen uiteindelijk een cijfer van 1 tot en met 10 uit. Kijken we naar de inhoudelijke indeling van de beoordelingsinstrumenten van de alo's, dan zien we in twee gevallen (Hanze en HvA) de bekwaamheden pedagogisch, vakdidactisch en vakinhoudelijk letterlijk terugkomen. De andere alo's hebben uiteraard ook wel criteria op dit vlak, maar hanteren een andere indeling. Daarnaast zijn er bij de meeste alo's ook criteria rondom professionele identiteit, professionele ontwikkeling en professionele samenwerking. Tenslotte omvat de beoordeling van studenten op alle alo's het bijdragen aan school, vak en/of vaksectie. Bij Fontys wordt dit in een aparte onderwijseenheid ('Leraar LO in de School') en dus met een aparte rubric beoordeeld. In dit artikel richten we ons echter verder alleen op de kwaliteit van het lesgeven volgens de alo's. Zie tabel 1 op de volgende pagina.

Kwaliteit van lesgeven

Het MAIN-TEACH-model (Charalambous & Praetorius, 2020) biedt een manier om de verschillende aspecten van kwalitatief goed lesgeven, in te delen (zie figuur 1). Het MAIN-TEACH-model is tot stand gekomen middels consensus tussen experts op basis van een groot aantal eerder ontwikkelde modellen. De kwaliteit van lesgeven wordt ingedeeld in acht dimensies: 'differentiatie en aanpassing', 'klassen- en tijdsmanagement', 'sociaal-emotionele ondersteuning', 'ondersteuning voor actieve deelname', 'selecteren en presenteren van leerinhoud', 'cognitief activeren', 'oefening ondersteunen' en 'formatieve assessment'. In een ander artikel in dit magazine gaan we hier dieper op in. We hebben de beoordelingscriteria van de alo's uitgesplitst en ingedeeld naar deze kwaliteitsdimensies. Hierna beschrijven we aan de hand van die indeling waarop de alo's hun studenten beoordelen. Om het concreet te maken geven we ook steeds voorbeelden van enkele gebruikte formuleringen. Zo ontstaat een beeld van wat volgens de

verschillende alo's goed lesgeven is, en of daar verschillen tussen zitten. Zie figuur 1 op de volgende pagina's.

Differentiatie en aanpassing

Alle alo's hebben aandacht voor deze kwaliteitsdimensie. Daarbij wordt meestal ook expliciet beoordeeld of er al bij het ontwerp/de planning van de les rekening wordt gehouden met verschillen. De HAN heeft niet alleen aparte criteria voor differentiatie en aanpassing, maar voegt ook aan andere criteria soms nog toe 'met oog voor verschillen tussen individuele leerlingen'. HAN: "Doet aanpassingen die aansluiten bij het lesprogramma en heeft daarbij oog voor verschillen tussen leerlingen." HALO: "Ik formuleer leerdoelen voor verschillende doelgroepen en taken om alle leerlingen met diverse deelnameniveaus, beweegmotieven en motivatie bij de activiteiten te betrekken."

Klassen- en tijdsmanagement

Ook dit wordt op alle alo's beoordeeld. Het woord klassenmanagement wordt wel alleen door HvA en Hanze letterlijk genoemd. Nagenoeg alle alo's

	Beoordelings-instrument	Beoordelings-schaal	Inhoudelijke indeling
Hogeschool van Amsterdam	Rubric met beschrijvingen op twee niveaus	Zorg/basis/expert	<p>Pedagogisch bekwaam:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veilig, ontwikkelingsgericht, ondersteunend en stimulerend leerklimaat • Omgaan met diversiteit/verschillen • Bijdragen aan persoonsvorming en beweegidentiteit <p>Vakdidactisch bekwaam:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De student kan de vakinhoud leerbaar maken voor zijn leerlingen • Planmatige en verantwoorde uitvoering van lessen en de reflectie daarop • Leidinggeven <p>Vakinhoudelijk bekwaam:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lessen sluiten aan bij de vakvisie • Ontwikkelingen in het vakgebied en in het onderwijs • Visie op lichamelijke en menselijk bewegen en kennis van recente wetenschappelijke inzichten <p>Werken in de school, Brede professionele basis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zelfstandig vormgeven aan professionele persoonlijke identiteitsontwikkeling /zelfregulatie • Samenwerken in de vaksectie en in het team • Eigenheid en beroepsidentiteit • Functioneren in de school
HAN Arnhem Nijmegen	Beoordelingsformulier met handelingscriteria	1 t/m 5 per criterium, uitmondend in cijfer 1-10	<ul style="list-style-type: none"> • Professionele houding ontwikkelen • Omgang met leerlingen: realiseren positief leerklimaat • Organiseren van lessenreeksen: efficiënte lesorganisatie • Instructie en aanwijzingen: verduidelijken doelen; wat moet de leerling doen • Aanpassingen tijdens de les: realisatie lesdoelen • Activeren: betrekken leerlingen • Analyseren: (terug)kijken op realisatie lesdoelen • Verantwoording keuzes: onderbouwen van het handelen • Samenwerken en managen: Professioneel samenwerken in een team
Fontys Hogeschool Eindhoven	Rubric met beschrijvingen op vier niveaus	1 t/m 4 punten per criterium, uitmondend in cijfer 1-10	<ul style="list-style-type: none"> • Instrueren en in beweging zetten van leerlingen • Groeperen van leerlingen en organiseren van ruimte, tijd en materialen • Zorgdragen voor een positieve opvoedingsrelatie • Uitvoeren van het lesontwerp • Begeleiden van het leerproces • Evalueren van het onderwijs • Werken aan mijn professionele ontwikkeling • Professioneel samenwerken
Haagse Hogeschool Den Haag	Rubric met beschrijvingen op vier niveaus	Basis/in ontwikkeling/ gevorderd/ startbekwaam, uitmondend in cijfer 1-10	<p>Professionele attitude:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Professioneel ontwikkelen • Communiceren & samenwerken <p>Praktisch functioneren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwerpen • Organiseren • Instrueren • Begeleiden • Intervenieren
Hanzehogeschool Groningen	Beoordelingsformulier met leeruitkomsten en bijbehorende gedragingen	O/V/G, uitmondend in cijfer 1-10	<ul style="list-style-type: none"> • Bekwaam in professionele ontwikkeling (professionele identiteit) • Bekwaam in vakmatige ontwikkeling • Bekwaam in samenwerken met collega's en de omgeving • Vakinhoudelijke bekwaamheid • Pedagogische bekwaamheid • Vakdidactische bekwaamheid

<p>Hogeschool Windesheim Zwolle</p>	<p>Beoordelingsformulier met indicatoren t.a.v. functies in de stage</p>	<p>O/V/G/U, uitmondend in cijfer 1-10</p>	<p>Algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wijze van doen en laten in de stageperiode • Overleg en begeleiding <p>Lesgeven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het plannen van onderwijsleersituaties • Het op gang brengen van een leersituatie • Het op gang houden van een leersituatie • Het inkomen op een leersituatie • Het evalueren en reflecteren op de leersituaties m.b.t. een vervolg <p>Niet-lesgebonden taken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Algemeen • Vakspecifieke niet-lesgebonden taken • Niet vakspecifieke niet-lesgebonden taken
-------------------------------------	--	---	--

benoemen het belang van ingrijpen bij onveilig of ongewenst gedrag. Calo: "De student signaleert de noodzaak tot interveniëren op gedragsmatige aspecten en kiest een passend vervolg om het deelnamegedrag te verbeteren." Het gebruik van tijd als onderdeel van klassenmanagement wordt alleen bij Fontys en de HALO expliciet benoemd. Fontys: "Ik voer goed timemanagement." De helft van de alo's beschrijft dat het van belang is dat de lesgever aanpassingen aanbrengt in de les wanneer de situatie daarom vraagt. HVA: "Hij is wendbaar in de uitvoering van de geplande les wanneer de situatie in de les daarom vraagt." In deze categorie zijn ook de criteria ten aanzien van veiligheid meegenomen. Alle alo's hebben in hun criteria aandacht voor veiligheid in de les. Soms wordt daarbij expliciet aangegeven dat het om fysieke veiligheid gaat. HAN: "Kan twee of meer activiteiten zo arrangeren dat de fysieke veiligheid is gewaarborgd met oog voor verschillen tussen leerlingen."

Sociaal-emotionele ondersteuning

Deze dimensie komt ook weer in alle beoordelingsinstrumenten terug. Het is een breed begrip, waarin we onder andere onderwerpen terugzien als: rekening houden met diversiteit; gelijke aandacht en ontwikkelkansen; positieve onderlinge interactie; inbreng, zelfvertrouwen en zelfstandigheid stimuleren; leerlingen motiveren; aandacht voor groepsprocessen. De reikwijdte van deze kwaliteitsdimensie en de accenten die alo's hierin leggen verschillen wel behoorlijk. HALO: "Ik waarborg een veilig pedagogisch leerklimaat door

persoonkenmerken, groepsdynamica en culturele, seksuele en levensbeschouwelijke diversiteit in de groep te respecteren." Fontys: "Ik creëer een aangenaam en ontspannen leerklimaat voor mijn leerlingen waarin de nadruk ligt op individuele ontwikkeling in plaats van sociale vergelijking en presteren."

Ondersteuning voor actieve deelname

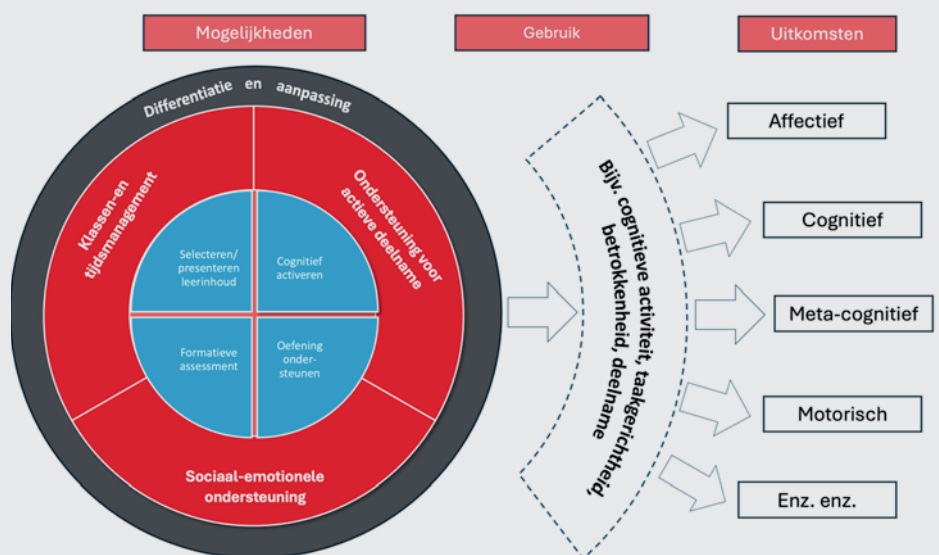
Deze kwaliteitsdimensie gaat over het maximaliseren van het leerproces om alle leerlingen actief en effectief te betrekken. Alle alo's vinden dit wederom belangrijk. Aan bod komen bijvoorbeeld keuzes geven, leerlingen betrekken bij het op gang houden van een activiteit, stimuleren om buiten school te bewegen en activerende werkvormen

toepassen. Fontys: "Ik zorg voor hoge taakgerichte leertijd voor leerlingen." Calo: "De student betreft de leerlingen bij het op gang houden van de bewegingsactiviteiten"

Selecteren en presenteren van leerinhoud

Dit is een van de dimensies die de meeste aandacht krijgt in de beoordelingscriteria (net als klassenmanagement en differentiatie). De beoordelingscriteria gaan over (afstemmen van) leerdoelen, leerinhouden, didactische werk- en organisatievormen, methodieken en (digitale) materialen toepassen. Ook vindt men dat de leerinhoud moet aansluiten bij het vakwerkplan en de wettelijke kaders, bij de bewegingscultuur en onderwijskundige inzichten.

Figuur 1 MAIN-TEACH-model, kwaliteit van een les in acht dimensies (Charalambous & Praetorius, 2020)

Het geven van doelmatige instructie benoemen alle alo's, maar een eigen voorbeeld geven komt alleen bij Hanze en Fontys expliciet terug. Tenslotte benoemen alleen de HvA en Hanze ook het gebruik van actuele inzichten bij het onderwijsontwerp. Fontys: "Ik geef indien relevant een eigen voorbeeld van de (bewegings)uitvoering en/of beweeg/speel mee om het gewenste (beweeg)gedrag te demonstreren." HvA: "De student experimenteert in zijn lessen met onderwijsactiviteiten en werkwijzen die zijn verschenen in recente vakpublicaties."

Cognitief activeren

Bij deze kwaliteitsdimensie gaat het erom dat leerlingen worden aangeemoedigd om zich te focussen en om na te denken over waar ze mee bezig zijn. De alo's hebben hiervoor weinig criteria: meestal maar één of enkele. Deze gaan over zaken als de aandacht op de leerdoelen vestigen, voorkennis activeren, controleren of leerlingen het goed hebben begrepen en het stimuleren van samenwerking, zelfregulatie, creativiteit, of probleemoplossend vermogen HvA: "De student ondersteunt leerlingen mee te denken over hun eigen ontwikkelings- en leerprocessen." HAN: "Controleert of leerlingen begrepen hebben wat ze moeten doen door het stellen van vragen en corrigeert waar nodig."

Oefening ondersteunen

Oefenen is uiteraard een belangrijk onderdeel van het leren van complexe vaardigheden. Het bieden van leerhulp aan leerlingen is daarbij essentieel. De term leerhulp wordt dan ook door alle alo's gebruikt in de criteria. Het toepassen van motorische leerprincipes wordt echter zelden expliciet aangehaald. Hanze: "De sportleraar observeert, analyseert en begeleidt het leerproces van leerlingen om passende leerhulp te geven." Fontys: "Bij motorische leerhulp pas ik op efficiënte wijze de meest relevante principes van motorisch leren toe."

(Formatieve) assessment

Bij de alo's komen in de beoordelingscriteria rondom evalueren/beoordelen onder andere naar voren: de voortgang van leerlingen monitoren, betrouwbare, valide evaluaties doen, en de cyclus van feed-up, feedback en feed-forward

toepassen. HAN: "Geeft zichzelf tijdens de les de tijd en ruimte om de voortgang van het leerproces te analyseren" Fontys: "Om het leerproces van leerlingen te ondersteunen pas ik consequent de formatieve feedbackstrategieën feed-up, feedback, feed-forward toe."

Verschillen en overeenkomsten

Wanneer het gaat om het lesgeven dan zijn bijna alle criteria die de alo's gebruiken, onder te brengen in de kwaliteitsdimensies van het MAIN-TEACH-model. En anders vallen ze meestal wel onder de lesoverstijgende categorieën professionele identiteit, professionele ontwikkeling, professionele samenwerking of bijdragen aan de organisatie. Toch blijven er nog enkele onderwerpen over, waarin we wat kleine verschillen zien tussen de alo's. Zo heeft de HvA als enige beoordelingscriteria die stellen dat een student ook (bege)leiding moet kunnen geven aan collega's en aan leerlingen buiten de context van de klas. Hanze, Fontys, HvA benoemen dat studenten dienen te handelen volgens de ethische standaard van de beroepsgroep. En de HAN en HvA verwijzen naar (verantwoording op basis van) vakinhoudelijke kennis. Over het geheel kunnen we echter gerust stellen dat de Alo's dezelfde kwaliteitscriteria belangrijk vinden. Wel is te zien dat, afgemeten aan het aantal criteria en de omvang ervan, sommige kwaliteitsdimensies bij de ene alo meer aandacht krijgen dan bij de andere. Fontys besteedt bijvoorbeeld aan 'Ondersteuning voor actieve deelname' zesendertig woorden, de HAN honderdtwee. De Calo besteedt twaalf woorden aan 'Sociaal-emotionele ondersteuning', de Hanze honderddrieënzestig. Maar waarschijnlijk zegt dat minder over de inhoud, dan over de wijze van formulering. Wat dat betreft is het ook interessant om te zien dat de totale hoeveelheid woorden in de beoordelingscriteria ook ver uiteenloopt: van Calo (216) en HALO (342) naar HAN (492), tot Hanze (681) en HvA (685) met als meest breed-sprakige ALO Fontys (1408). Er zijn dus behoorlijke verschillen in de vorm van de beoordelingsinstrumenten: van uitgebreid beschrijvend tot een compacte lijst.

Belangrijk is wel om ons te realiseren dat de enigszins grove vergelijking die we in dit artikel hebben gemaakt, maar een beperkt inzicht geeft in de visie op kwaliteit en beoordeling van het lesgeven. Uiteraard zijn er vast ook nog allerlei andere verschillen tussen de alo's als het gaat om het werkplekleren. Denk aan de omvang van de 'stages', hoe de begeleiding is georganiseerd, in welke contexten het werkplekleren mag plaatsvinden, enz. Ook zien de curricula er verschillend uit en dus de wijze waarop de student 'leert lesgeven'. Dat is misschien nog eens een ander artikel waard.

Al met al is de conclusie uit de vergelijking die we hebben gemaakt van de beoordelingscriteria, dat de verschillende alo's ongeveer dezelfde eisen stellen aan studenten voor wat betreft de kwaliteit van het lesgeven. Verschillen in de wijze van studentbeoordeling zitten hem meer in de vorm dan in de inhoud. Doordat de alo's steeds meer samenwerken in bijvoorbeeld ALO Nederland (www.alo.nl/), in onderzoeksprojecten van de lectoraten, en bij de totstandkoming van het nieuwe beroeps- en opleidingsprofiel, is er tegenwoordig veel onderlinge uitwisseling. Uiteindelijk komt dat de kwaliteit van de alo's, en daarmee ook van het bewegingsonderwijs, alleen maar ten goede. ●

Bronnen

Scan of klik [hier](#) naar de bronnen

Contact

l.borghouts@fontys.nl

De auteurs werken bij de alo's van de volgende hogescholen:

Lars Borghouts: Fontys Hogeschool Eindhoven, **Jeroen Koekoek:** Hogeschool Windesheim Zwolle, **Pim Koolwijk:** Haagse Hogeschool, **Mark Jan Mulder:** Hanzehogeschool Groningen, **Bas Oosterink:** HAN Arnhem en Nijmegen, **Mathieu Voorthuizen:** Hogeschool van Amsterdam

Foto

Anita Riemersma

Kernwoorden

werkplekleren, kwaliteit lesgeven, beoordelen lesgeven